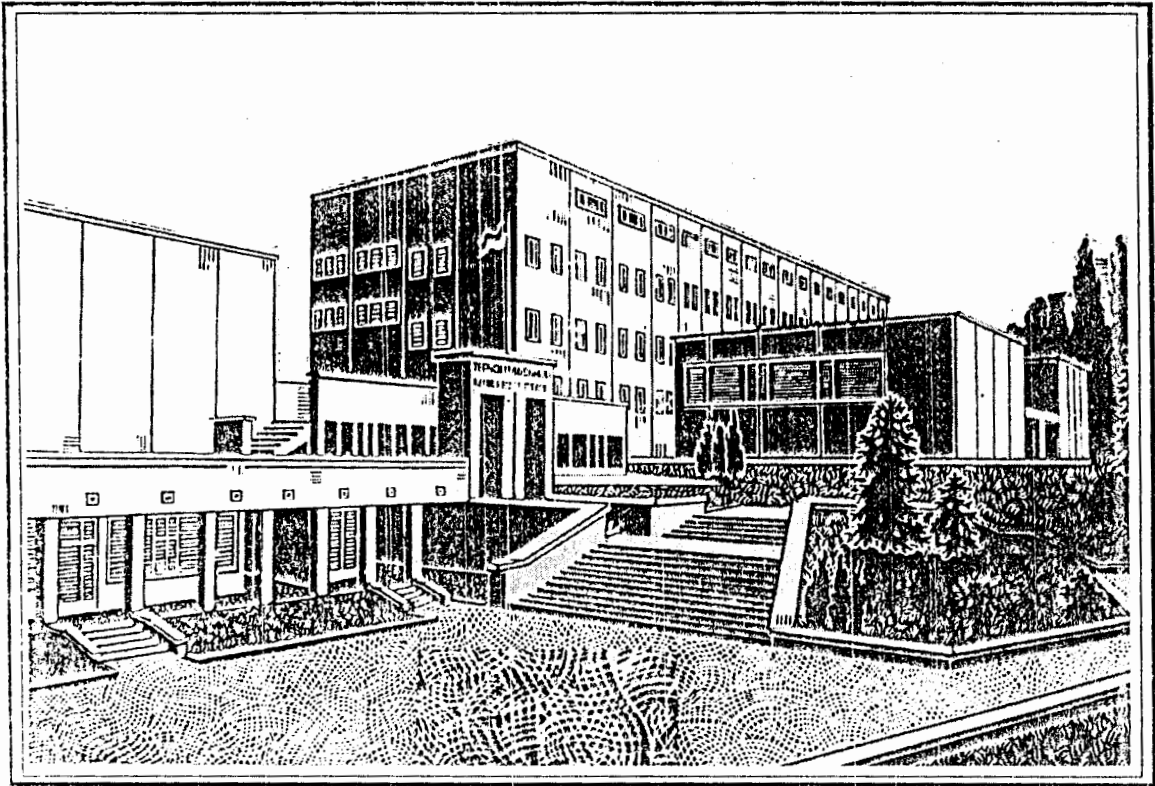

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

Випуск 9

ВІСНИК

Тернопільської
Академії
Народного
Господарства

2000

ISBN 966-7411-38-9

№ 9 ♦ 2000 рік

*Науковий журнал
Тернопільської академії
народного господарства*

ВІСНИК

**Тернопільської академії
народного господарства**

Тернопіль
“Економічна думка”
2000

ВІСНИК
Тернопільської академії
народного господарства
№ 9 ♦ 2000 рік

Науковий журнал
Тернопільської академії
народного господарства
Заснований у травні 1996 р.

АНТОЛОГІЯ АКТУАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ, ПОЛІТИКИ, ПРАКТИКИ

Затверджено рішенням Вченої ради ТАНГ 5 квітня 2000 р.

Зарєєстрований Вищою атестаційною комісією України як фахове економічне видання
(Бюлетень ВАК України, 1998, № 2, с. 44)

Головний редактор:

Гуцайлюк З. В., докт. екон. наук, проф.

Заступники головного редактора:

Березюк Р. М., канд. екон. наук, доц.

Ковальчук В. М., канд. екон. наук, доц.

Редакційна колегія:

Дудар Т. Г., докт. екон. наук, проф.

Дусачовський С. Л., докт. екон. наук, проф.

Гитман Б. М., докт. екон. наук, проф.

Мельник А. Ф., докт. екон. наук, проф.

Савельєв Є. В., докт. екон. наук, проф.

Саченко А. О., докт. техн. наук, проф.

Спіршєвєнь М. М., докт. істор. наук, проф.

Фарієн І. Д., докт. екон. наук, проф.

Штефаніч Д. А., докт. екон. наук, проф.

Юрїї С. І., докт. екон. наук, проф.

Редакційна колегія ювілейного випуску:

Андрущенко В. Л., канд. екон. наук, доц.

Беззубенко Л. М., канд. екон. наук, доц.

Зятковський І. В., канд. екон. наук, доц.

Крисоватий А. І., канд. екон. наук, доц.

Кізіма Т. О., канд. екон. наук.

Стоян В. І., канд. екон. наук.

Юрїї С. І., докт. екон. наук, проф.

**Матеріали даного випуску журналу присвячуються
30-річчю створення кафедри фінансів.**

Відповідальний за випуск
Редактор

Ігор Зятковський
Богдан Легкий

*Комп'ютерний оригінал-макет виготовлено у видавництві "Економічна думка"
Тернопільської академії народного господарства*

ISBN 966-7411-38-9

© "Економічна думка", 2000

© Ігор Барський,
комп'ютерний макет, 2000

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації ТР № 274 від 19 травня 1999 р.

КРИХОВЕЦЬКА

Управління кредитними ризиками 222

Наталія ГАЛАПУП

Використання зарубіжного досвіду при управлінні кредитним ризиком у банківській діяльності України 228

Ольга ХАВТУР

Проблеми забезпечення фінансової стійкості страхових компаній в умовах ринку 231

Тетяна ГАРМАТІЙ

Проблеми та перспективи розвитку страхування автотранспортних засобів 237

Мирослав ДИШКАНТ

Фінансове забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності 239

Вадим МАСЛІЙ

Форми та фактори інвестицій на підприємстві 244

Олександр КВАСОВСЬКИЙ

Малий бізнес як фактор підвищення матеріального добробуту населення 247

Петро МИКНІТЮК

Потенційні оцінки фінансового стану будівельної фірми 253

Ярослав МЕХ

Деякі аспекти обліку давальницької сировини на підприємствах сировинної промисловості 258

Оксана ТУЛАЙ

Проблемні аспекти впровадження медичного страхування у контексті реформування фінансової системи України 262

Анна САВКА

До питання про управління фінансами охорони здоров'я 267

Надія МАЧУГА

Фінансування закладів охорони здоров'я: досвід зарубіжних країн 270

Марія ШАВАРИНА

Фінансові ресурси вищої школи 273

Олександра МАЙБОРОДА

До питання про проблеми заборгованості в загальноосвітніх навчальних закладах 275

Бладислав ГОНЧАРЕНКО

Окремі аспекти фінансового менеджменту в кредитних спілках України 277

Вікторія БУЛАВИНЕЦЬ

Місце самоврядування: пошук шляхів фінансової незалежності 281

Цяці автори

284

Summary

288

Владислав ГОНЧАРЕНКО

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В КРЕДИТНИХ СПІЛКАХ УКРАЇНИ

Процес відродження кредитних спілок в Україні розпочався понад шість років тому. Сьогодні вже можна стверджувати, що кредитні спілки не тільки знайшли своє місце в українській фінансово-кредитній системі, а й стали помітним соціальним явищем. За цей період вони надали понад 25 тисяч позик фізичним особам для навчання, лікування, ремонту та придбання житла, побутової техніки, для ведення бізнесу й інших потреб. Лише протягом 1998 р. члени кредитних спілок отримали позики на суму, що перевищує 20 млн. грн. 87 кредитних спілок із 19 областей України, які входять до складу Національної асоціації кредитних спілок (НАКСУ), об'єднують понад 40 тис. громадян та мають в активах понад 8 млн. грн.

Успіх відродження кредитно-кооперативного руху викликаний особливостями соціально-економічної природи кредитних спілок як фінансових кооперативів. Кредитна спілка не має на меті отримання прибутку. Вона створюється громадянами для самозабезпечення фінансовими послугами. І хоч українським законодавством кредитна спілка визначена як «громадська організація, головною метою якої є фінансовий та соціальний захист своїх членів шляхом залучення їх особистих заощаджень для взаємного кредитування» [1; 4], вона є фінансовим кооперативом, специфічною неприбутковою фінансовою установою, яка послугує, гармонізує інтереси двох груп своїх членів – вкладників і позичальників.

Надзвичайно важливий фактор діяльності органів управління кожної кредитної спілки – ефективний фінансовий менеджмент і зважена фінансова політика [2; 102]. Тому, правління кожної кредитної спілки стоїть перед досить важким завданням пошуку компромісу між:

- інтересами кредитної спілки як колективної організації, що повинна дбати про всіх своїх членів;
- приватними інтересами членів кредитної спілки як вкладників;
- приватними інтересами членів кредитної спілки як позичальників.

При цьому всі три групи інтересів мають між собою певні протиріччя. Дбаючи про інтереси кредитної спілки як колективної організації, її майбутній розвиток і зростання, правління спілки прагне збільшити витрати на забезпечення її стабільності (формування резервів та інших колективних фондів), а це можливо лише при збільшенні надходжень від членів-позичальників та зменшенні нарахувань членам-вкладникам. Члени-вкладники хочуть збільшити нарахування на свої вклади, а це можна зробити завдяки збільшенню доходів від членів-позичальників і зменшенню витрат на потреби кредитної спілки як колективної організації. Члени-позичальники прагнуть зменшити сплачувані відсотки за користування позичками, а це можна зробити шляхом зменшення нарахувань членам-вкладникам і зменшення витрат на кредитну спілку.

Крім цього, на формування фінансової політики правління кредитної спілки впливають певні зовнішні та внутрішні фактори. До зовнішніх факторів можна віднести відсоткові ставки на кредити та депозити на фінансовому ринку, інфляційні сподівання, стан законодавства (у т. ч. і податкового), поширення ідеї кредитної кооперації у регіоні тощо. До внутрішніх факторів, що впливають на формування фінансової політики кредитної спілки, належать: специфіка членської бази кредитної спілки (соціальний склад, кількість та ін.);

фінансовий стан кредитної спілки; встановлені пріоритети для членів груп; фінансова активність членів; професійні якості членів правління та виконавчої дирекції тощо.

Таким чином, існують певні межі, в яких працює кожна кредитна спілка (рис. 1).

<i>Процентні доходи</i>		
А	Зона макс. % ставок, при яких позики не беруться (попит = 0)	9
		8
Б	Зона середн. % ставок на позики в інших фінансових установах	7
		6
<i>Операційні витрати та накопичення резервів</i>		
В	В1. Зона операційних витрат на утримання кредитної спілки	5
	В2. Зона накопичування резервів КС	4
<i>Фінансові витрати</i>		
		3
Г	Зона середніх % ставок на вклади в інших фінансових установах	2
		1
Д	Зона % ставок, при яких вклади не вкладаються (пропозиція = 0)	0

Рис 1. Межі, в яких працює кредитна спілка.

Залежно від прийнятої правлінням фінансової політики, оцідно-позикова діяльність кредитної спілки може здійснюватись у межах встановлених на рисунку зон. При цьому:

- кредитна спілка не може впливати на зони А–Б і Г–Д. Їх межі визначаються зовнішнім середовищем, у якому знаходиться кредитна спілка (економічною ситуацією у країні, інфляційними очікуваннями, рівнем процентних ставок на фінансовому ринку тощо);
- кредитна спілка може здійснювати фінансовий менеджмент з активних і пасивних операцій у межах зон Б–Г. При цьому, залежно від пріоритетів, встановлених правлінням спілки, існують різні напрямки побудови стратегії фінансового менеджменту.

Напрямок 1. Максимізація доходів кредитної спілки при максимізації нарахувань на вклади та мінімізації витрат на розвиток спілки закладає пріоритет інтересів членів-вкладників над інтересами членів-позичальників та кредитної спілки як організації. Цей напрямок передбачає видачу позик під відсотки, встановлені зоною Б, при цьому зони Б–В звужується до нуля, а зони В1 та В2 мінімізуються. Нарахування на вклади здійснюються у розмірах, встановлених зонами В1–В2.

Напрямок 2. Максимізація доходів кредитної спілки при максимізації витрат на її розвиток і мінімізації витрат на вклади закладає пріоритет інтересів кредитної спілки як організації над інтересами членів-позичальників та членів-вкладників. Цей напрямок передбачає видачу позик під відсотки, встановлені зонами А–Б, нарахування на вклади, встановлені зонами Г–Д, і максимальне розширення зон В1 і В2.

Напрямок 3. Максимізація доходів кредитної спілки при пропорційних витратах на розвиток спілки та для нарахування на вклади закладають пріоритет інтересів кредитної спілки та членів-вкладників над членами-позичальниками.

Напрямок 4. Зниження процентних ставок на позики, підвищення процентних ставок на вклади при виділенні необхідних коштів на розвиток спілки.

Напрямок 5. Мінімізація зони витрат на утримання кредитної спілки (В1).

Напрямок 6. Мінімізація процентних ставок на позики до рівня зони витрат.

Можуть бути й інші напрямки, які правління кредитної спілки має вибрати для формування

фінансової політики. Вони можуть періодично змінюватись залежно від встановлення пріоритетів у діяльності спілки. Пріоритетів може бути декілька.

Пріоритет 1. Максимальну рентабельність забезпечують за допомогою максимальних процентних ставок на позички, видачі позичок за будь-яких умов, у тому числі й досить ризикованих, максимальної оплати за користування послугами спілки, пені та штрафів за порушення умов кредитної угоди, мінімальних процентних ставок на вклади (внески), мінімальних витрат на утримання спілки. Цей пріоритет встановлюють за необхідності швидко сформувати власні кошти та резерви спілки.

Пріоритет 2. Максимальну стабільність забезпечують за допомогою вживання заходів зі зниження усіх видів ризику, видачі переважної більшості позичок під надійне забезпечення та під максимальні відсотки, чіткої фінансової дисципліни, формування великих резервів, залучення коштів під мінімальні зобов'язання.

Пріоритет 3. Пріоритет вкладникам – видача позичок під максимальні відсотки та забезпечення, велика частка коштів вкладена в інвестиції, максимальні нарахування на вклади, формування великого резервного фонду та резерву сумнівних боргів.

Пріоритет 4. Пріоритет позичальникам – позички надають під мінімальні відсотки та без належного забезпечення, на вклади нараховують малі процентні ставки, часто відстрочують терміни сплати позик та відсотків, відсутні (недостатні) фінансові санкції за недотримання зобов'язань з позиковою угодою.

Пріоритет 5. Майбутнє стабільне зростання – середньоринкові відсотки на вклади та на позички (з тенденцією до найвигодніших), розумний ризик, обґрунтовано збільшені витрати на утримання спілки, формування колективних фондів, поступове зростання кількості членів та активів, розширення переліку послуг, членство в об'єднаннях кредитних спілок, відкриття філій, виділення коштів на освіту працівників та оплату їх праці, витрати на рекламу та пропаганду кооперативної ідеї тощо.

Наведені вище пріоритети змінюються залежно від рівня розвитку кредитної спілки. Так, на початковому етапі свого розвитку майже жодна кредитна спілка відчувала нестачу коштів і змушена надавати пріоритет вкладникам. Пізніше – з'являється думка про майбутнє зростання і починається поступове формування власних фондів. Через певний час кредитна спілка прагне максимальної рентабельності для швидкого зростання. Досягнувши певного рівня в активах, спілка починає дбати про фінансову стабільність і зниження різних видів ризику.

Суттєва частина фінансового менеджменту кожної кредитної спілки – зважена позикова політика. Для ефективного управління позиковою діяльністю кредитних спілок доцільно застосовувати метод корегуючих коефіцієнтів. Суть цього методу полягає у накресленні чітко визначених обмежень щодо позикової діяльності (максимальний ризик, максимальна сума позички на одного позичальника, максимальна сума позички, яку видають під підпис тощо) з можливістю оперативної зміни позикової політики в межах цих обмежень шляхом регулювання процентних ставок. Для проведення гнучкої політики щодо позичок, регулювання ліквідності та структури активів і пасивів кредитна спілка застосовує корегуючі коефіцієнти до процентних ставок за кредити залежно від умов конкретної позички. Таким чином, з'являється можливість економічними методами регулювати позикову діяльність. При застосуванні методу корегуючих коефіцієнтів базову процентну ставку з окремих видів позичок перемножують на відповідні коефіцієнти, які відображають найкращі для члена спілки умови щодо терміну позички, забезпечення позички, сплати процентів за позичку. Процентну ставку кожної позички розраховують шляхом перемноження базової процентної ставки на:

- коефіцієнт, що враховує термін позичок – (у межах 0,70–0,99 – понижуючий, стимулюючий позички на певний термін, або 1,01–1,30 – підвищуючий, обмежуючий

позички на певний термін);

- коефіцієнт, що враховує ризик неповернення (у межах 0,70–0,99 – понижуючий і 1,01–1,30 – підвищуючий залежно від якості забезпечення);
- коефіцієнт, що враховує механізм сплати відсотків (0,8–1,2 – понижуючий або підвищуючий, щоб забезпечити дострокове надходження доходу).
- коефіцієнт, що враховує механізм сплати позички – (0,8–1,2 – понижуючий або підвищуючий, щоб забезпечити дострокове повернення коштів).

Кредитна спілка самостійно розробляє шкалу (ставки) корегуючих коефіцієнтів відповідно до своєї фінансово-кредитної політики та структури активів і пасивів. Ефективно й оперативно управляти позиковим портфелем кредитна спілка може, змінюючи базові процентні ставки з кожного виду позичок і корегуючі коефіцієнти залежно від виробленої ощадно-позичкової політики.

Ще однією важливою стратегією фінансового менеджменту кредитних спілок є повернення позичальникам за результатами фінансового року частини сплачених ними відсотків. Ця фінансова стратегія підкреслює неприбуткову природу кредитних спілок, коли після виконання фінансових зобов'язань перед вкладниками, відшкодування операційних витрат кредитної спілки, формування необхідних фондів і резервів за нормативами, затвердженими правлінням чи загальними зборами спілки, залишок коштів повертають позичальникам з метою удешевлення плати за користування позиками. Ця стратегія успішно була апробована у кредитній спілці «Каса взаємодопомоги» (м. Полтава). Вона продемонструвала, що правління спілки дійсно прагне гармонізувати інтереси кредитної спілки як колективної організації, що турботи про всіх своїх членів, приватні інтереси членів кредитної спілки як вкладників і приватні інтереси членів кредитної спілки як позичальників. У світовій практиці такий метод фактичного повернення прибутку членам-клієнтам використовують лише кооперативні організації [3; 330]. Його ніколи не застосовуватимуть суб'єкти підприємницької діяльності.

Література

1. Про тимчасове положення про кредитні спілки в Україні. Указ Президента України №377/92 від 20 вересня 1993 р. // Діло. – 1993. – №77
2. Гончаренко В. В. Кредитні спілки як фінансові кооперативи: міжнародний досвід та українська практика. – К.: Наукова думка, 1997.
3. Гончаренко В. В. Кредитна кооперація. Форми економічної самопомоги сільського і міського населення у світі та Україні (теорія, методологія, практика). – К.: Глобус, 1999.